

Erzincan Müzesi'nde Sergilenen Sgraffito ve Tek Renk Sırlı Ortaçağ Seramiklerinin Buluntu Yeri ve Köken Problemi Üzerine Bir Değerlendirme*

Turgay POLAT**

ÖZET

Erzincan'ın merkeze bağlı Kavakyolu Belediyesi'nin Hamidiye Mahallesi'nde 2010 yılında yapılan bir kanalizasyon çalışması sırasında büyük bir küp içerisinde 28 adet çeşitli form ve tekniklerde seramiklere rastlanılmıştır. Seramiklerin içinde bulunduğu küpün kırık ve parçalanmış olduğu saptanmış ve eserlerin Erzincan Müze Müdürlüğü'ne nakli kararından sonra kazı alanının üzeri kapatılmıştır.

Eserlerin form ve bezeme özellikleri dikkate alındığında; benzer örneklere Anadolu'da Erzurum, Sivas, Tokat, Ahlat, Diyarbakır, Hasankeyf, Bitlis, Harput, Elazığ, Alanya, Akşehir, Konya gibi yörelerde karşılaşmak mümkündür. Ayrıca 12.ve 13. yy. İran üretimi sgraffito bezemeli seramiklerle de benzerlikleri dikkat çekmektedir. Dikkat edilmesi gereken diğer nokta sunacağımız örneklerin 11.ve 13. yüzyıllarda Kıbrıs ve Doğu Akdeniz (Levant) Bölgesine hâkim olan Haçlı Krallıkları döneminde üretilen ve Haçlı Seramiği ya da Port Symeon seramikleri olarak da bilinen örneklerle de benzer olmalarıdır. Nitekim Alanya, Mersin, Osmaniye, Hatay ve Çukurova, Malazgirt, Al Mina, Kinet Höyük gibi bölgelerde bulunan ve Dumbarton Oaks Koleksiyonunda yer alan Port Symeon seramikleri ile benzerlikler gösterdiği anlaşılmaktadır. Örneklerin bir küp içerisinde bulunması, seramiklerin taşınma şekli ya da depolanması hakkında bilgi vermesi açısından da önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Erzincan, Ortaçağ Seramikleri, Sgraffito

* Bu Çalışmamız, 2014 yılında tamamladığımız yüksek lisans tezimizin yeni bilgi ve bulgular ışığında yeniden değerlendirilmesi ile türetilmiştir.

** polatturgay87@gmail.com

An Evulation on Findspot and Origin of Medieval Sgraffito and Monochrome Glazed Pottery in Erzincan Museum

Turgay POLAT*

ABSTRACT

28 ceramics which have various forms and technical features were found out in a large jar during sewage digging at Hamidiye neighborhood of Kavakyolu town of Erzincan in 2010. Large jar was broken during digging. Excavation site had been covered after the ceramics were transported the Erzincan Museum.

Many similar ceramics have been found out in a lot of Anatolian city such as Erzurum, Sivas, Tokat, Ahlat, Diyarbakır, Hasankeyf, Bitlis, Harput, Elazığ, Alanya, Akşehir, Konya. Additionally; ceramics in Erzincan Museum similar to pottery which had been produced with sgraffito at 12. and 13 centuries in İran. Another point to note is that the specimens we will offer similar to the examples of crusader ceramics or called Port Symeon ceramics produced during the Crusader kingdoms dominated Cyprus and the Eastern Mediterranean (Levant) region in the 11th and 13th centuries. As a matter of fact, it is understood that ceramics of Erzincan similar to Port symeon ceramics unearthed in Alanya, Mersin, Osmaniye, Hatay and Çukurova, Malazgirt, Al Mina, Kinet Höyük and Dumbarton Oaks Collection. The presence of the samples in a large jar is also important for giving information about the transportation and storage of medieval pottery.

Keywords: Erzincan, Medieval Pottery, Sgraffito

2010 yılında Erzincan'ın Kavakolu Beldesi - Hamidiye Mahallesi'nde yapılan bir kanalizasyon çalışması sırasında büyük bir küp içine istiflenmiş şekilde 28 adet seramik ele geçirilmiştir. Seramikler belediye binasına taşındıktan sonra müze görevlileri tarafından alan kontrol edilmiş, başka herhangi bir buluntuya rastlanılmadığı tespit edilip alanın üzeri kapatılmıştır. Eserler ertesi gün müze müdürlüğüne teslim edilmiştir¹. Seramiklerin bulunduğu küp, kazıyı yapan iş makinesi tarafından kırılmış ve parçaları müze deposuna kaldırılmıştır. Bugün Erzincan Müze Müdürlüğü'nde teşhir edilen bu örneklerin 24 adedi sgraffito teknikli olup dört adet seramik ise tek renk sırlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Seramiklerin 11 tanesi tabak, 14 tanesi kâse olup, üç adet sürahi/testi formunda örnek yer almaktadır.

Eserlerin büyük bir küp içerisinde sağlam olarak ortaya çıkarılması, Ortaçağ seramiklerinin saklanması, taşınması ve ticareti gibi konular üzerine birkaç soruyu akla getirmektedir. Öncelikli olarak bu seramiklerin küpün içerisine neden istiflendiği sorusunun yanıtlanması gerekmektedir. Seramiklerin depolama ya da taşıma ve ticaret amaçlı olarak küpün içine yerleştirilmiş olma ihtimali ağır basmaktadır. Bu bağlamda eserlerin ortaya çıkarıldığı alanda bir Ortaçağ yapısının ya da yerleşmesinin olup olmadığı konusunun netlik kazanması gerekmektedir. Maalesef alanda kazı çalışması yapılmadığı için herhangi bir yapılaşma olup olmadığına dair bilgi mevcut değildir. Kanalizasyon çalışması sırasında hazırlanan müze raporunda da, yapı ya da yapılaşmaya ilişkin herhangi bir ize rastlanıldığına dair bilgi de bulunmamaktadır. Ancak, eldeki veri yetersizliğine karşın bu küpün bir yapı içerisinde yer aldığı düşünülürse, buranın Ortaçağa ait bir ev, han, köşk, saray, imaret vb. bir yapının depolama alanı veya mutfağı olma ihtimali göz ardı edilmemelidir. Nitekim Antik Çağ'dan itibaren seramiklerin depolama veya saklama amacıyla küplerin içine yerleştirildiği bilinmektedir. Anadolu'da yapılan kazılarda Urla (Klazomanai) (Bakır 1982, 65), Pirot Höyük (Karaca 1983, 105, 107), İmamoğlu Höyük (Malatya) (Uzunoğlu 1985, 184), Acemhöyük (Öztan 1992, 282-283) gibi yerleşimlerde bir küp içerisine istiflenmiş/depolanmış seramikler ortaya çıkarılmıştır. Amorium kazılarında Roma Dönemine ait benzer şekilde depolanmış-saklanmış seramikler ortaya çıkarılmıştır (Chris 1994, 136). Maalesef araştırmalarımızda Bizans dönemiyle ilişkilendirebileceğimiz örneğe rastlanmamıştır. İran'da Kümbet-i Kâbus yakınlarında kumların arasına saklanmış büyük bir küp içerisinde, çoğunluğu lüster tekniğinde Selçuklu dönemine ait birçok seramik sağlam şekilde bulunmuştur (Karamağaralı 1982, 393; Fehervari 1973, 88). Bütün bu örnekler, Antikçağ'dan itibaren seramiklerin saklanma veya depolama amaçlı olarak büyük küplerin içine yerleştirildiklerini ve Ortaçağ'da da benzer uygulamaların devam ettiğini göstermektedir.

Diğer önemli husus seramiklerin içinde bulunduğu küpün ticari bir amaçla taşınıp taşınmadığı konusudur. Eğer seramikler bu amaçla taşınırken herhangi bir sebeple (hava şartları, kervana çeteler tarafından saldırılması, eşyaları taşıyan hayvanın ölmesi gibi) bu alanda bırakılmak zorunda kaldıysa, eserlerin bulunduğu noktanın Ortaçağ kervan yolları üzerinde oluşu veya bir Ortaçağ kervansarayının varlığı konusuna değinmek gerekir. Eserlerin bulunduğu alanın Erzincan-Sivas arasında yer alan ve Erzincan merkeze 20 km uzaklıkta bulunan Yerhan (Ünal 1979, 954) ve İbn-i Rahat Hani'nin yer aldığı kervan yoluna yakın olması, eserlerin bu kervan yollarında ilerleyen bir kervanda bulunabilecekleri ihtimalini akla getirmektedir. Erzincan'ın konumu göz önüne alındığında Ortaçağ Anadolu'sunda bulunan iki önemli ticaret yolu dikkati çekmektedir. Bunlardan ilki Türkistan ve İran'dan gelip Ağrı'dan Anadolu'ya giriş yapan ve sırasıyla Erzurum-Erzincan-Sivas-Kayseri-Aksaray-Konya-İlgın-Akşehir-Afyonkarahisar ve Kütahya'dan geçerek İstanbul'a ulaşan ana ticaret yoludur (Ersoy 1995, 23-24). Diğeri ise Akdeniz limanlarından (Hatay-Mersin-Alanya) gelen Konya-Kayseri-Sivas-Erzincan- Erzurum üzerinden

¹ Bahsi geçen bilgiler 18.03.2010 tarihli Erzincan Müze Müdürlüğü'nün raporundan alınmıştır. Raporu bizimle paylaşan Müze çalışanı Ramazan Eker'e teşekkür ederiz.

İran ve Türkistan'a kadar devam eden ticaret yoludur (Tuncer 2007, 19). Bahsi geçen bu yollara bir de ikincil yol denilen ara ticaret yolları eklenince Doğu-Batı uzantısında yer alan tüm ticaret yollarının Erzincan ile bağlantısı olduğu görülmektedir. Bütün bu ticari bağlantılar göz önüne alındığında incelediğimiz seramiklerin ticari amaçla taşınmış olma ihtimalini göz ardı etmememiz gerektiğini düşündürmektedir.

Eğer bu seramikler bir yapı içerisinde saklanmıyor ve küp içinde taşınarak ticareti yapılıyorsa, Ortaçağ'da karayolu ile ticareti yapılan seramiklerin taşınma şekilleriyle alakalı önemli bir örnek teşkil edebilir. Çünkü denizyolu ile ticareti yapılan seramiklerin taşınma şekli ile ilgili az da olsa bazı bilgilere sahip olmamıza karşın, karayolu ile ticareti yapılan seramiklerin taşınmasıyla ilgili elimizde henüz net bir bilgi bulunmamaktadır. Antalya'nın Kaş ilçesinde bulunan Uluburun Batığı (Pulak 2006, 80; Pulak 1998, 376), Geç Tunç Çağı'nda gemilerle taşınarak ticareti yapılan seramiklerin büyük küpler içinde taşındığını göstermesi açısından önemlidir. Bunun dışında IX. yüzyılda Tang Hanedanlığı döneminde Çin'den hareket eden ticaret gemisi, Abbasilerin sipariş verdiği yaklaşık 70.000 parça seramik ile Endonezya'nın Belitung Adası yakınlarında batmış, 1998 yılında gün yüzüne çıkarılmıştır. Gemi içerisinde büyük küpler içerisinde istiflenmiş şekilde binlerce seramik ortaya çıkarılmıştır (Flecker 2011, 101-119) (Resim 1-2). Bu iki örnek Geç Tunç Çağı'nda var olduğu bilinen gemilerle ticareti seramiklerin küp içinde taşınma geleneğinin Ortaçağ'da da devam ettiğini göstermesi açısından önemlidir.

Erzincan'da bulunan örneklerin hangi amaçla bir küp içerisine yerleştirildiği konusu eldeki verileri ışığında maalesef bugün için çok net değildir. Kanımızca bu seramiklerin taşınma amaçlı bir küp içerisinde bulunma fikri ağır bassa da, ileride yapılacak kazı çalışmalarısıyla çok daha kesin sonuçlara ulaşılabileceğini umuyoruz.

Resim 1: Seramiklerin taşındığı Gemi ve Küplerin Canlandırması

(<http://asiasociety.org/new-york/exhibitions/secrets-sea-tang-shipwreck-and-early-trade-asia#introduction>)

Resim 2: Seramiklerin Taşındığı Küplerden Görüntü
(Shipwrecked Tang Treasures and Monsoon Winds)

SERAMİKLERİN MALZEME ÖZELLİKLERİ (HAMUR-SIR-ASTAR)

İncelediğimiz örneklerin tamamı kırmızı (tonları) hamurludur. Genel hamur özellikleri dikkate alındığında ince taneli, kum-taşçık katkılı ve sert dokulu hamur yapıları dikkati çekmektedir. Seramiklerde kullanılan astar çoğunlukla krem rengi ve tonlarındadır. Kapların hemen hemen tümünün dış yüzeyinde gövde ortasına kadar astar uygulanmıştır. Eserlerin süslemesinde sarı, yeşil renkler kullanılmış, bezemeler şeffaf renksiz sır ile kaplanmıştır. Kırılan bazı örneklerden sır tabakasının kalın olduğu anlaşılmaktadır.

SGRAFFİTO TEKNİKLI SERAMİKLER

Konumuz dâhilinde 28 adet seramik incelenmiştir. Bu seramiklerden 24 adedi sgraffito teknikli olup, dört adedi tek renk sırlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu seramiklerde geometrik ve bitkisel bezemelerin yanı sıra figürlü süslemeler de görülür.

Seramiklerin bezemelerinde genellikle, merkezde bir çiçek veya rozet ile bunun etrafında şekillenen tomurcuk şekilli bitkisel unsurlar, içleri taramalı şeritler, yıldızlar, damla motifleri, üçgenler, kanatlı rumiler, daire şekilleri, çarkifelekler, ışınsal bezemeler gibi çok farklı unsurlar kullanılmıştır.

Dört adet kâsede, birbirlerine çok benzer bezemeler uygulanmıştır (Tablo.9/Kat. No: 16, 20, 23, 24). Bu örneklerde merkezde bir çiçek yer alır. Çiçeğin yapraklarından kaynaklanan birbirlerine paralel olarak ağız kısmına doğru ilerleyen şeritler uygulanmıştır. Bir örnekte bu şeritlerin içleri paralel çizgilerle dolgulu iken (Tablo.9//Kat. No: 24), iki örnekte bu alanlar çapraz (kafes şekilli) taramalar ile dolgulanmıştır (Tablo.9/Kat. No: Tablo 1/16, 20). Bir örnekte ise bu şeritlerin içleri küçük daire şekilli kazımlarla doldurulmuştur (Tablo.9/Kat. No: 23). Bu dört örneğin bezemelerindeki benzerlik, seramiklerin aynı atölyenin ürünü olduklarını düşündürmektedir. Tokat Kalesi kazılarında bulunan ve 13.-14. yüzyıllara tarihlenen bir kâsede benzer bezemenin uygulandığı görülmektedir (Erez-Marçelli 2013, 4). Eğirdir Hanı Kazılarında da benzer süsleme özelliklerine sahip seramiklerin bulunduğu görülmektedir (Bozer, 2009, 75/Res. 12). Ayrıca Korucutepe ve Diyarbakır Artuklu Sarayı kazılarında ortaya çıkarılan örneklerde de benzer süslemeler vardır (Bakırer 1980, 214/pl. 75. Bakırer 1968, 106). O. Aslanapa, Diyarbakır Artuklu Sarayı seramiklerinin Suriye bölgesinden ithal olduklarını belirtip, 13. yüzyıla tarihler ve Komnenosların son dönem seramikleri ile benzerliklerine dikkat çeker (Aslanapa 1962, 17).

Seramiklerden üçünün bezemelerinde yıldızlar kullanılmıştır (Tablo.9/Kat. No: 6, 9, 15). İki dörtgen şeklin iç içe geçirilmesiyle oluşturulmuş yıldızlar yedi kollu olarak meydana getirilmiştir. (Tablo.9/Kat. No: 6, 15). Bir örnekte merkezde verilen yıldızın etrafı inci dizisi ile çevrelenmiştir. Gövde kısmında verilen yarım üçgenler ile güneş motifini anımsatan bezeme oluşturulmuştur (Tablo.9/Kat. No: 6). Bir örnekte; merkezdeki yıldızın her bir kolundan çıkan, içleri dama tahtası biçiminde uygulanmış ve küçük sarmallarla dolgulu damla motiflerine yer verilmiştir (Tablo.9/Kat. No: 15). Korucutepe kazılarında ortaya çıkarılan bazı örneklerdeki yıldız uygulamaları ile Erzincan örnekleri benzerlik gösterir (Bakırer 1980, 219/pl. 80). Anemurium (Anamur) kazılarında bulunan ve 11.-13. yüzyıllara tarihlenen sgraffito teknikli seramiklerde de benzer şekilde yıldız motifli örnekler yer almaktadır (Tömöry 1974, PL IV/Res. 5). Yıldız formu ve etrafında yer alan diğer bezemelerle tanıttığımız örneklerde bulunan yıldız şekillerinin yakın benzeri, Al-Mina kazılarında elde edilen ve Victoria and Albert Müzesi'nde sergilenen bir seramikte de karşımıza çıkmaktadır (Blackman-Redford 2005, 145/Pl.II-OO). Bir diğer benzer örnek, Korykos Kazısındaki seramikler arasında yer almaktadır (Böhendorf Arslan, 2001, 55). İznik Çini Fırınları Kazısı'nda ortaya çıkarılan bir seramikte de benzer yıldız uygulaması ile karşılaşılmaktadır (Altun-Demirsar Arlı 2005, 327).

İncelediğimiz örneklerden birinin merkezinde, iç kısımları kazımlarla oluşturulmuş tomurcuk şekilli helezonlarla dolgulı “V” biçimini anımsatan geometrik bir motif bulunmaktadır (Tablo.9/Kat. No: 1). Motifin iki uzun kenarında ortası damla motifine benzeyen kanatlı rumiler yer almaktadır. “V” şekline benzer geometrik unsurun verilmesi ve etrafının tomurcuk şekilli helezonlar ve kanatlı rumilerle dolgularıyla benzer bir seramik örneğine Korucutepe kazılarında rastlanmıştır (Bakırer 1980, Pl. 18). Hasankeyf Yamaç Külliyesi kazılarında ortaya çıkarılan boyalı kazıma teknikli örnekte de yakın benzerlikte bezeme unsurlarının varlığı dikkat çekmektedir (Özkul Fındık 2008, 71, 445). Kinet Höyük kazılarında bulunan ve ithal olduğu öne sürülen bir seramikte de benzer motifler görülmektedir (Redford 2001, 115 /fig.26).

İki örneğin merkezinde yer alan motifler farklı olmasına rağmen gövde kısımlarında benzer süslemelerin yer aldığı görülmektedir (Tablo.9/Kat. No: 2, 10). Örneklerden birinin merkezinde örgülü geçme motifi yer alırken (Tablo.9/Kat. No: 10) diğer örneğin merkezinde çiçek motifi bulunmaktadır (Tablo.9/Kat. No: 2). Bu iki seramiğin gövde kısmında dipleri helezon şeklinde verilmiş dikey hatlar yer alır. Motiflerin uygulanışı ve çizgisel özelliklerinin benzer olması, bu iki örneğin aynı atölyenin ürünü olduklarını düşündürmektedir. Gövde üzerindeki motiflerin benzerleri yine Korucutepe kazılarında ortaya çıkarılan seramiklerde karşımıza çıkmaktadır (Bakırer 1980, Pl. 111, pl. 90). Ayrıca Hasankeyf Büyük Saray kazılarında ortaya çıkarılan boyalı kazıma teknikli seramiklerde çok yakın motiflerin kullanılması ilgi çekmektedir (Özkul Fındık 2008, 59, 410).

Bir örnekte merkezde bir çiçek motifine yer verilip bütün yüzey kazımlarla küçük kare alanlara bölünmüş ve bu alanlara yeşil renkli surlarla küçük benekler serpiştirilmiştir (Tablo.9/Kat. No: 8). Kıbrıs'ta Paphos Kalesi kazılarında Protomayolica bir seramik örneğinde benzer süsleme özellikleriyle karşılaşmaktadır (Megaw 1972, 345/30). Kıbrıs buluntuları arasında kazımlar ile küçük kare alanlar oluşturulup elde edilen bu alanlar içine kazımlarla daire ve helezon şekillerinin yerleştirildiği örnekler de yer almaktadır (Plat Taylor-Megaw 1951, Pl. VIII, 57).

İncelediğimiz bir diğer örnekte, merkezde geçmeli geometrik bezeme ile sekizgen oluşturulmuş, aralarındaki boşluklara kazımlarla yarım yaprak şekilli taramalar işlenmiştir (Tablo.9/Kat. No: 13). Malazgirt yüzey araştırmaları çalışmalarında Port Symeon seramiği olarak isimlendirilen seramiklerde benzer bezeme unsurlarına rastlanılmıştır (Arık 2016, 269). Erzurum Müzesi'nde sergilenen bir seramik örneğinde de benzer süslemelerin kullanıldığı görülmektedir (Atıcı 1998, 54-55).

Ele aldığımız seramikler arasında, aynı atölye üretimi olduğunu düşündüğümüz süsleme benzerliklerinin olduğu örnekler bulunur. İki örneğin (Tablo.9/Kat. No: 3-4) merkezinde yer alan sekiz yapraklı iri çiçek motifinin yaprakları alternatifli olarak yeşil ve sarı renklerle dolgulanmıştır. İki örneğin bezemesi, çiçeğin formu ve dolgulanış şekli ile birbirlerine çok yakın benzerlik göstermektedir. Merkezdeki çiçeklerin etrafı her iki örnekte de stilize dalga motifi ya da güneş ışınlarını anımsatan hat ile çevrelenmiştir. Çiçeğin verilmiş şekli ile benzer bir örnek Ahlat kazılarında ortaya çıkarılmıştır (Karamağaralı 1991, C.II, Res. No: 16).

İncelediğimiz örnekler arasında bir seramikte merkezde küçük bir noktadan hareketle tüm yüzeyde kazımlarla oluşturulmuş küçük üçgen şekillerine yer verilmiştir (Tablo.9/Kat. No: 7). Bunların içlerine taramalı olarak ele alınan daha küçük üçgenler yerleştirilmiştir. Üçgenlerin aralarında kalan boşluklar ise yeşil ve sarı renklerle dolgulanmıştır. Ağız kenarlarında zikzak şeklinde yerleştirilmiş yarım yaprak motifleri yer almaktadır. Dumbarton Oaks'da bulunan ve aslında Al-Mina buluntusu olan, 13. yüzyıl Port Symeon seramiğinde çok yakın bezeme özelliklerinin varlığı dikkat çekmektedir (Sevcenko 1974, fig.12). Çinili Köşk Müzesi'nde Bizans seksiyonu içinde sergilenen bir örneğin de çok yakın bezemelere sahip olduğu gözlenmektedir. Ayrıca benzer bir süsleme uygulaması Hasankeyf'te ortaya çıkarılmış bir seramikte de görülür (Çeken, 2007, 256). İznik

Çini Fırınları Kazısı'nda ortaya çıkarılan bir seramikte benzer bezeme özellikleri ile karşılaştırılması dikkat çekicidir. Bu seramik B. Demirsar Arlı tarafından Erken Osmanlı dönemine tarihlenmiştir (Demirsar Arlı, 2016, 514./Res.7a-b).

Bezeme göz önüne alındığında üç örneğin süsleme özelliklerindeki benzerlikler ilgi çekicidir (Tablo 9/Kat. No: 12, 17, 19). Örneklerin merkezinde, sekiz yapraklı bir çiçek yer alır. Çiçeğin taç yapraklarından çıkan iri yaprakların içleri tomurcuk şekilli stilize rumiler ve taramalar ile doldurulmuştur. Gövdede ise damla motiflerine yer verilip içleri taramalı olarak ele alınmıştır. Bezeme şekilleri açısından benzer örnekleri İran'da üretilmiş 14-15. yüzyıl sıralı teknikli seramiklerde ve Korucutepede ortaya çıkarılan 13. yy. sgraffito teknikli seramiklerde görmek mümkündür (Grube 1976, 297; Aytaç 2010, 517/Şek.5).

İncelediğimiz seramikler arasında bir örnekte figürlü bezeme uygulanmıştır (Tablo.9/Kat. No: 14). Eserin merkezinde tüm yüzeyi kaplayacak şekilde kıvrık olarak verilmiş balık figürü yer almaktadır. Figürün vücudunda taramalar ile pulları belirginleştirilmiştir. Yüzeyde kalan boşluklarda kanat şekilli stilize rumilere ve basit taramalara yer verilmiştir. Anadolu'da yapılan Ortaçağ dönemine ait kazılarda balık figürlü seramiklere rastlanmıştır. Bizans Selçuklu ve Beylikler dönemi seramiklerinde de kullanıldığı bilinen balık figürlü örnekler ile konumuzu oluşturan seramikler arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bugüne kadar tanıtılan Bizans, Selçuklu ve Beylikler dönemine ait Anadolu seramiklerinde tek başına verilen balık figürlü örnekler de bulunmakla birlikte (Doğer 1999, 38-40), genelde merkezde altlı üstlü şekilde, tavşan gibi hayvanlar ile birlikte ya da gövdede art arda gelecek şekilde işlenmişlerdir². Erzincan örneğinde ise balık figürü tüm gövdeyi kaplayacak şekilde tek ve kıvrılmış olarak verilmiştir.

Tanıttığımız örnekler arasında form olarak diğer kâselerden farklılık gösteren küçük boyutlu iki kâse bulunmaktadır (Tablo.9/Kat. No: 21-22). Form ve bezeme olarak birbirlerine yakınlık göstermektedir. Örneklerden birinin gövdesinde yarım daire şekilleri iki sıra halinde verilmiştir (Tablo.9/Kat. No: 21). Diğer örnekte ise gövde içleri taramalı üçgenlerle bölümlere ayrılmış, aralarda kalan alanlar içleri dolgulu şeritler ve daire şekilleri ile dolgulanmıştır (Tablo.9/Kat. No: 21). Form ve bezeme açısından benzer bir örneğe Erzurum Müzesi'nde rastlanmaktadır (Atıcı, 1998, 83-84).

Çalıştığımız örnekler arasında iki parçalı gövdeli olarak biçimlendirilmiş ve üzerinde tahrip olduğu için motifler tam anlaşılmasa da kazıma ile dairelerin oluşturulduğu seçilebilen testi örneği yer almaktadır. Kazımlarla tüm yüzey bezenmiş olup yeşil ve sarı sır kalıntıları görülmektedir (Tablo.9/Kat. No:27). İki parçalı gövdeli olarak üretilmiş ve gövde üzerinde kazımlarla süslemeler oluşturulmuş benzer testi/sürahi örneklerine Selçuklu ve Beylikler dönemi seramiklerinde rastlamak mümkündür (Ersoy 2015, 88; Uysal 2007, 719/Res.2).

TEK RENK SIRLI KAPLAR

Tanıttığımız seramikler arasında dört adet seramik tek renk sırlıdır. Bu seramiklerden iki tanesi testi/sürahi, bir tanesi kâse, bir tanesi ise tabaktır. Kâse (Tablo.9/Kat. No:25) ve tabağın (Tablo.9/Kat. No:11), iç yüzeyi beyaz/krem astar üzerine yeşil tek renk sırlıdır. Kâsenin dış yüzeyi gövdenin yarısına kadar astarlı ve yeşil sırlıdır. Gövdenin merkezinde üçayak izleri yer almaktadır. Tabakta ise dış yüzde astar veya sır uygulaması bulunmamaktadır. Tek renk sırlı seramiklerin tarihlenmesi çoğu zaman problem olmuştur. Burada, bir arada bulunduğu diğer seramikler referans alınarak yapılacak tarihlendirmenin doğru olacağı kanısındayız.

² Balık Figürlü Örnekler için Bkz. Bulut 2000, 44; Gök Gürhan 2008, 82-83; Karamağaralı 2007, 148; Doğer 2007, 117,119; Parman 2009, 94; Çeken 2005, 135; Çeken 2007, 257; Bakırer 1980, Plate/ 107.

Tek renk sırlı seramikler arasında yer alan diğer iki örnek testi/sürahi formundadır (Tablo.10/Kat. No:26, 28). Örneklerden birinin (Tablo.10/Kat. No: 26) dış yüzeyi kaidenin üst kısmına kadar olan kısım astarlanmış ve üzerine ağızdan kaideye doğru fırça veya parmakla sürülmüş yeşil renkte dik şeritler bulunur. Benzer örneğe Korucutepe kazılarında rastlamak mümkündür (Loon, 1973, 418, Pl.22/D). Diğer bir örnek sürahi formundadır (Tablo.10/Kat. No:28). Örneğin dış yüzünde astar bulunmayıp, tüm yüzey yeşil sırlıdır.

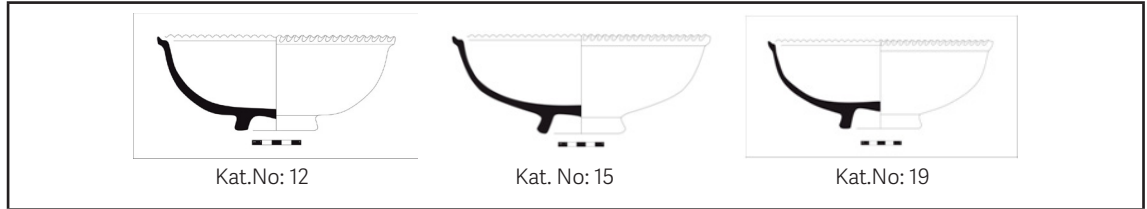
FORM

DERİN KAPLAR (KÂSE-ÇANAK)

Erzincan Müzesi'nde yer alan seramikler arasında Derin Kap (Kâse/Çanak) formunda ele alınan örneklerde dört farklı form tipi dikkat çekmektedir.

1. KÜRESEL GÖVDELİ, DIŞA ÇEKİK PROFİLLİ VE DİLİMLİ AĞIZ KENARLI, HALKA KAI-DELİ KÂSELER

Tanıttığımız örnekler arasında bu tipte üç adet örneğe rastlanmaktadır (Tablo.1/Kat. No: 12, 15, 19). Kaideden sonra hafif bir kavis yapan gövde, küresel şekilli olarak yükselir. Gövdenin doğal uzantısı olan ağız kısmı dışa çekik, profilli ve dilimlidir ve ince bir dudakla son bulur. Seramiklerin kaideleri halka profillidir. Kaide yükseklikleri 1,6 cm ile 2,1 cm arasında değişir ve yüksek halka kaideli gruba dahildirler³. Kaideler dışa açılımlı profil sergilemektedir. Küresel gövdeli, dışa çekik profilli ve dilimli ağız kenarlı, halka kaideli kâse formlarının benzerlerine Anadolu'da Selçuklu ve Beylikler dönemi (Karamağaralı, 2007, 139, /Tab.1) seramiklerinde rastlamak mümkündür. Fakat özellikle form ve dilimli ağız yapısı ile yakın benzerleri Hatay-Çukurova bölgesi Port Symeon seramiklerinde karşımıza çıkmaktadır (Köroğlu, 2007, 452, Fig.8-9).

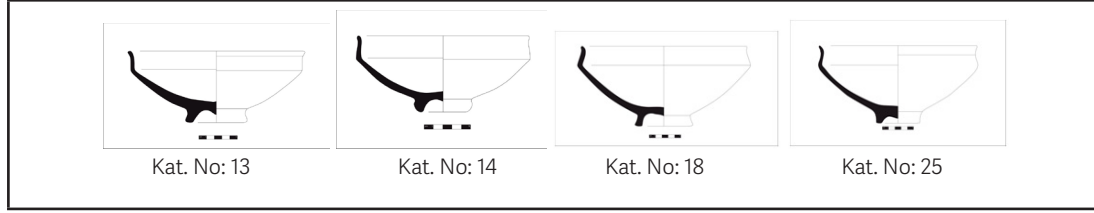
Tablo.1

2. KONİK GÖVDELİ, DIŞA ÇEKİK PROFİLLİ, YÜKSEK VE DİK AĞIZ KENARLI HALKA KAI-DELİ KÂSELER

Erzincan Müzesi'nde yer alan seramikler arasında bu forma sahip dört adet örnek yer almaktadır (Tablo.2/Kat. No: 13, 14, 18, 25). Gövde, kaideden sonra konik şekilde yükselmekte, gövdenin doğal uzantısı olan ağız kısmı dışa çekik profilli ve dik şekilde uzanarak ince bir dudakla son bulmaktadır. Dört örnek de halka kaidelidir. Kaide yükseklikleri farklılık göstermektedir. Kaide yükseklikleri 0,8 cm (Tablo. 2/Kat. No: 13), 1 cm (Tablo.2/Kat. No: 25), 1,6 cm (Tablo.2/Kat. No: 18), ve 1,7 cm (Tablo.2/Kat. No: 14) olarak ölçülmüştür. Bu ölçülere göre iki örnekte orta yükseklikte halka kaide uygulanmışken (Tablo.2/Kat. No: 13, 25), diğer iki örnekte (Tablo.2Kat. No: 14, 18), yüksek halka kaide kullanılmıştır. Örneklerin kaide profilleri dışa açılımlıdır ve birinin kaide profili içe eğimli olarak verilmiştir (Tablo.2/Kat. No:18). Konik gövdeli, dışa çekik profilli, yüksek ve dik ağız kenarlı halka kaideli kâse formlarına Selçuklu, (Bilici 2006, 514; Karamağaralı, 2007, 139, /Tab.1; Gök-Gürhan 2007, 28/Tab.6), Beylikler (Mania, 2006, 475-505; Özkul Fındık, 2001, 423; Özkul Fındık 2008, 26/Lev.3; Gök-Gürhan 2008, 81/Tab.8; Karamağaralı 1991, C.2/Şek.74; Karamağaralı-Yazar 2007, 126;

³ Kaidelerin yüksekliklerine göre isimlendirmeleri için bkz: Karamağaralı, 1991, 11-12; Gök-Gürhan, 2007, 30-31.

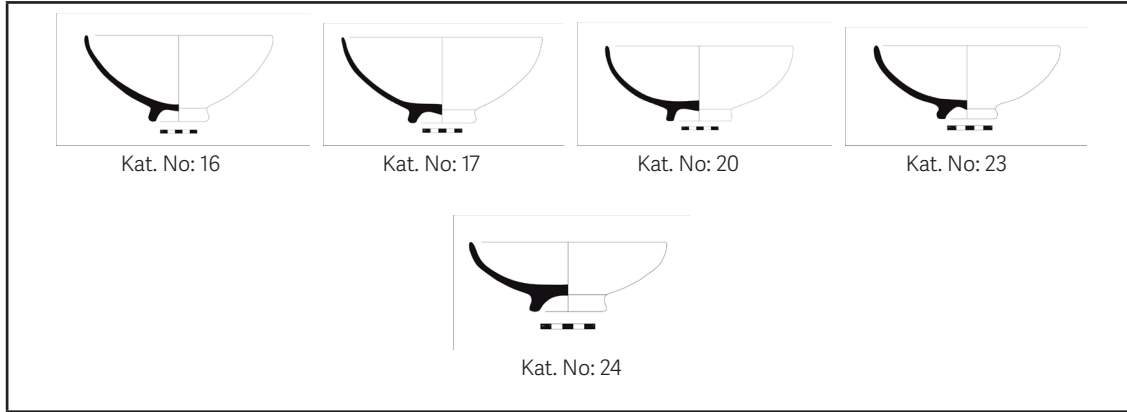
Bulut 1996, 42/Şek.2/a; Polat 2016, 237) ve Bizans (Doğer ve Özdaş, 2016, 457; Japp 2007, 69; Hayes 1995, 200-fig.2/30) dönemi seramiklerinde rastlanmaktadır. Bunların dışında Ortaçağ üretimi olan Port Symeon seramiği adı verilen seramiklerde de benzer formlara rastlamak mümkündür (Blackman-Redford, 2005, 167; Bakırer, 1980 /Plate 89).

Tablo. 2

3. KÜRESEL GÖVDELİ, HALKA KAİDELİ KASELER

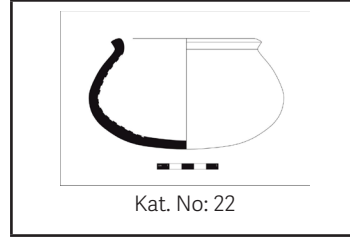
İncelediğimiz örnekler arasında bu forma sahip beş adet örnek yer almaktadır (Tablo.3/ Kat. No: 16, 17, 20, 23, 24). Kaideden sonra kavis yapan gövde, ağız kısmında ince bir dudakla son bulmaktadır. Bütün örnekler halka kaidelidir. Kaide yükseklikleri 0,9 cm ile 1,5 cm arasında ölçülere sahiptir ve bütün kaideler orta yüksekliktedir. Kaide şekilleri dışa açılımlı olarak uygulanmış, bir örneğin kaidesi dışa açılımlı ve profilli olarak verilmiştir (Tablo.3/Kat. No: 17). Yapım şeklindeki kolaylığın da etkisi ile Küresel Gövdeli, halka kaideli kâse formlarına farklı dönemlere ait kazı alanlarında ortaya çıkarılan seramiklerde yoğun olarak rastlamak mümkündür. Genel form özellikleri ile tam bir tarihlendirme yapmanın zor olduğu örneklerin, kaide şekillerindeki detaylar ve bezeme özellikleri ile birlikte düşünüldüğünde Anadolu'da Selçuklu dönemi seramikleri (Enez-Marçelli, 2013, 4; Bilici 1999, 514; Karamağaralı, 2007, 139, /Tab.1) ve Ortaçağ'da özellikle 12.-14. yüzyıl üretimleri olan Port Symeon seramikleri ile benzerlikler taşıdığı göze çarpmaktadır (Blackman-Redford, 2005, 167; Bakırer, 1980 /Plate 89).

Tablo. 3

4. ŞİŞKİN KÜRESEL GÖVDELİ, DIŞA ÇEKİK PROFİLLİ AĞIZ KENARLI DÜZ DİPLİ KÂSELER

Adı geçen form tipine ait çalışmamız dahilinde bir örnek yer almaktadır (Tablo.4/Kat. No: 22). Dip kısmından hafif kavis yaparak yükselen şişkin şekilli gövdeden sonra ağız kısmı dışa doğru çekik bir profile sahip olup ince bir dudakla son bulmaktadır. Düz dipli olarak ele alınmış örneğin dip kısmı düzgün olarak verilememiş, bu yüzden örnek düz zeminde hafif eğik durmaktadır.

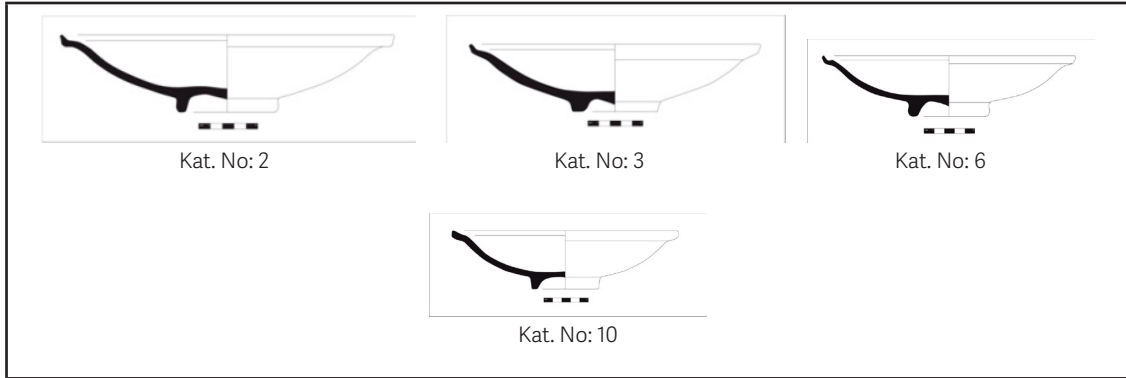
Tablo. 4

TABAKLAR

Erzincan Müzesi'nde yer alan seramikler arasında tabak formunda 11 örnek yer almaktadır. Bu örneklerde uygulanmış üç farklı form tipi bulunmaktadır.

1. YAYVAN GÖVDELİ, DIŞA ÇEKİK VE İÇ BÜKEY PROFİLLİ AĞIZ KENARLI, HALKA KAİDELİ TABAKLAR

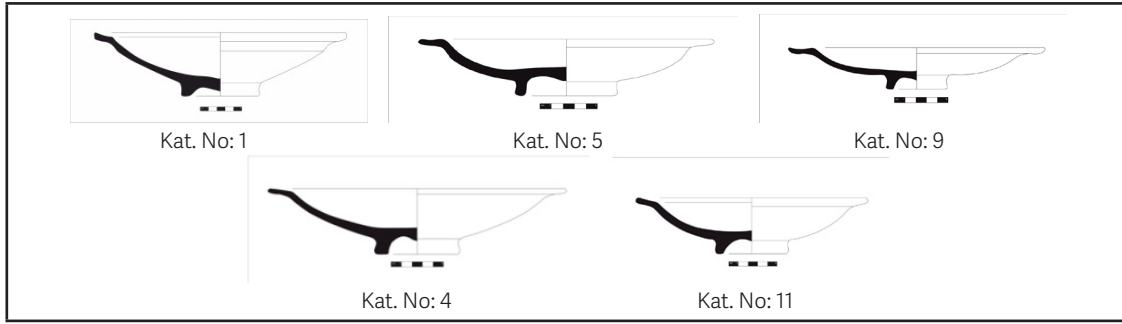
Erzincan Müzesi'nde yer alan seramikler arasında bu formun kullanıldığı dört adet örnek yer almaktadır (Tablo.5/Kat. No: 2, 3, 6, 10). Dip kısmından ağza doğru genişleyen küresel gövdenin ağız kısmı, kavis yaparak dışa açılmakta ve iç bükey profil oluşturularak sonlanmaktadır. Kapların ağız kısmındaki cidarları 0,3 cm ile 0,4 cm arasında değişmektedir. Bu grupta incelenen bütün örnekler halka kaideli olarak üretilmişlerdir. Kaide yükseklikleri 0,8 cm ile 1,2 cm arasında değişmekte olup, orta yükseklikte halka kaidelidirler. Üç örneğin kaide profilleri dışa açılımlıyken (Tablo.5/Kat. No: 3, 6, 10), bir örneğin kaide profili dışta düz olarak verilmiştir (Tablo.5Kat. No:2). Yayvan gövdeli, dışa çekik ve iç bükey profilli ağız kenarlı, halka kaideli tabak formlarının benzerlerine Anadolu'da Selçuklu ve Beylikler dönemi seramiklerinde rastlanmakla beraber Port Symeon seramikleri adı verilen örneklerde de benzer form uygulamaları ile karşılaşılmaktadır (Bilici 1999, 514; Polat 2016, 220; Özkul Fındık, N. 2001a, 419-436. Özkul Fındık, N. 2001b, 312).

Tablo. 5

2. YAYVAN GÖVDELİ, DIŞA ÇEKİK GENİŞ AĞIZ KENARLI, HALKA KAİDELİ TABAKLAR

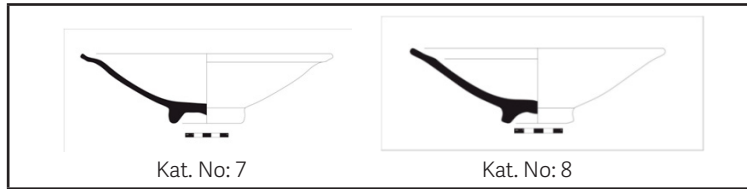
Çalışmamız dahilinde Yayvan gövdeli, dışa çekik geniş ağız kenarlı, halka kaideli tabak formunda beş adet örnek yer almaktadır (Tablo.6/Kat. No: 1, 4, 5, 9,11). Bu forma sahip örneklerde kabın dip kısmından başlayarak ağza doğru genişleyen küresel gövdenin ağız kısmı, keskin bir kavisle dışa açılmaktadır. Böylelikle ağız kısmında açılı ve geniş bir yüzey oluşturulmuştur. Örneklerin ağız kısmındaki cidarları 0,2 cm ile 0,3 cm arasında değişmektedir. Bu grupta incelenen bütün örnekler halka kaideli olarak üretilmişlerdir. Kaide yükseklikleri 0,9 cm ile 1,3 cm arasında değişmektedir ve orta yükseklikte halka kaidelidirler. Örneklerin kaideleri dışa açılımlı ve profillidirler.

Tablo. 6

3. KONİK GÖVDELİ, DIŞA ÇEKİK GENİŞ AĞIZ KENARLI, HALKA KAİDELİ TABAKLAR

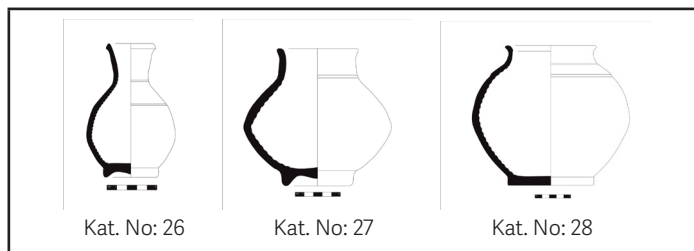
Erzincan Müzesi'nde bulunan seramikler arasında bu forma sahip iki adet örnek bulunmaktadır (Tablo.7/Kat. No: 7, 8). Bu örneklerde kaideden sonra konik şekilli yükselen gövde, ağız kısmında kavis yaparak dışa açılmaktadır. Böylelikle ağız kısmında geniş bir yüzey oluşmuştur. Örneklerin ağız kısmındaki cidarları 0,3 cm olarak saptanmıştır. Kapların kaide yükseklikleri 1 cm yüksekliğinde, orta yükseklikte halka kaidelidir. Örneklerin kaideleri dışa açılımlı olarak ele alınmış olup, bir örneğin (Tablo.7/Kat. No: 7) kaidesi profilli olarak verilmiştir.

Tablo. 7

TESTİ / SÜRAHİLER

Testi/sürahi formunda üç adet örnek bulunmaktadır. Örneklerden biri iki parçalı gövdeli olarak biçimlendirilmiş (Tablo.8/Kat. No: 27), şişkin küresel gövdeli, silindirik boyunlu, dışa çekik ağızlı ve halka kaideli bir forma sahiptir. Kaide yüksekliği 0,8 cm olup, orta yükseklikte halka kaidelidir. Cidar, ağız kenarında 0,5 cm olarak ölçülmüştür. Örneğin kaide profili dışa açılımlıdır. Form ve bezeme özellikleri bir arada düşünüldüğünde Anadolu'da Selçuklu ve Beylikler dönemine ait olan testilerle benzerlik kurulabilmektedir (Bilici, 1999, 514; Ersoy 2015, 88; Türe 2014, 225; Gök-Gürhan 2011, 106). Bir diğer testi formunda olan örnek ise şişkin küresel gövdeli, kısa silindirik boyunlu, dışa çekik ağızlı, düz dipli bir forma sahiptir (Tablo.8/Kat. No: 26). Ağız kısmında cidar 0,3 cm olarak saptanmıştır. Boyun başlangıcı ve gövde üzerinde iç bükey profile sahip iki adet hat yer almaktadır. Benzer formlu mutfak kaplarına Ani kazılarında ortaya çıkarılan örneklerde rastlamak mümkündür (Karamağaralı-Yazar, 2007, 124,125 /Çiz. 2,4). Sürahi formunda olduğunu düşündüğümüz örnek diğer iki örneğe göre daha küçük boyutludur (Tablo.8/Kat. No: 28). Armut biçimli gövdeli, konik boyunlu, dışa çekik ve profilli ağız kenarlı, halka kaideli bir forma sahiptir. Boynun bitiminde ve gövde üzerinde ikişer profilli hat yer almaktadır. Kaide yüksekliği 0,5 cm olarak saptanmıştır ve alçak halka kaidelidir.

Tablo. 8

SONUÇ

Anadolu'da Ortaçağ seramik sanatı hakkında bilgilerimiz yapılan kazı ve çalışmalar sayesinde artmakla beraber yine de yeterli seviyede değildir. Kubad-Abad, Akşehir, Antalya, Ani, Ahlat, Samsat, Hasankeyf, Diyarbakır gibi alanlarda yapılan kazı çalışmaları Anadolu'da Ortaçağ seramik sanatı konusundaki bilgilerimizin temelini oluşturmaktadır. Bunların yanında Hatay, Çukurova bölgesi, Korucutepe, Al-Mina gibi alanlarda ortaya çıkarılan ve Port Symeon seramikleri olarak adlandırılan örnekler ve Bizans seramikleri ile birlikte düşünüldüğünde Ortaçağ'da kültürel etkileşim bağlamında bezemelerin ve formların benzerlikleri gözden kaçmamaktadır. Erzincan Müzesi'nde yer alan seramikler, Anadolu'da bilinen Ortaçağ seramiklerine sağladığı sayısal verinin yanında, eserlerin bulunuş şekli ile seramiklerin taşınması gibi yeni konulara da eğilme gereğini duyurmuştur. Eserlerin bir küp içerisinde bulunması, yukarıda da değindiğimiz gibi, seramiklerin bir yapı içinde saklanması-depolanması veya ticaret vb. amaç ile bir yerden başka bir yere taşınması ihtimallerini akla getirmektedir. Örneklerin bir konut veya imaret benzeri bir yapının mutfağında saklandığı-depolandığı düşünülebilir. Ancak, günlük kullanım eşyası olarak kullanılabilecek bu örneklerin küpün içinden çıkarılmasının zor olduğunu göz ardı etmemek gerekmektedir. Bu bağlamda örnekler bir yapıda depolanmış olsa bile günlük kullanım eşyası olarak değil, satılmak üzere değerlendirilmiş olabilir. Ayrıca kısa süre önce yaptığımız arazi çalışmaları sırasında, seramiklerin bulunduğu alanda yeni yapılaşmanın var olduğu, binaların temel kazıları sırasında herhangi bir mimari buluntuya rastlanmadığı, mülk sahibi tarafından belirtilmiştir. Müze raporunda da alandaki yapılaşmaya ait herhangi bir bilgiye rastlanılmamıştır. Örneklerin oldukça sağlam ve deforme olmadan günümüze ulaşması, seramiklerin bir mekandaki günlük kullanımından çok, satılık ya da hediyelik eşya olarak taşındığı veya depolandığı fikrini güçlendirmektedir. M. Bahrami, İran Gurgan'da 1949 yılında kazılar yapmış, kumların altında büyük küpler içinde bulunmuş lüster, minai ve sıraltı teknikli kapların yerel üretim olduğunu belirtmiştir. Fakat daha sonrasında araştırmacılar, bunların yerel üretim olmadıklarını, Keşan ve Rey üretimi olabileceklerini ve Moğol istilasını sırasında sahibi olan tüccar tarafından buraya gömülerek saklandıklarını iddia etmişlerdir. Daha sonra yapılan kazı ve araştırmalar sonunda Gurgan'da seramik üretimi anlaşılrsa da ilk bulunan örneklerin Rey ve Keşan üretimi olan seramiklere yakın benzerlik göstermesi ve kaliteli işçilik gösteren değerli örnekler olması, bu seramiklerin Moğol istilasından korumak amaçlı gömülmüş olma ihtimallerini öne çıkarmaktadır⁴. İncelediğimiz seramiklerin dönem olarak yakın tarihlere ait olması ve Moğolların Erzincan'dan da geçmiş olmaları da göz önüne alınırsa tanıttığımız seramiklerin de Moğol istilasından korunmak amacıyla gömülmüş olma ihtimalleri göz ardı edilmemelidir. Fakat burada üzerinde durulması gereken bir nokta, eğer örnekler Moğol istilasından korumak amacı ile gömüldüyse yalnızca bir küp içinde yer alan örnekler mi gömüldü yoksa daha fazla gömülmüş örnek çevrede var mıdır? Bu sorunun cevaplanması için de çevrede geniş kapsamlı bir kazının yapılması kaçınılmazdır.

Konumuz dahilinde incelediğimiz seramikler hamur, bezeme ve formları ile birlikte düşünüldüklerinde kendi içlerinde benzer özellikler taşımaktadır. Aynı formu örneklerde benzer süslemelerin ve hamur özellikleri bu örneklerin aynı atölyenin üretimi olabileceklerini düşündürmektedir. Küresel gövdeli, dışa çekik profilli ve dilimli ağız kenarlı, halka kaideli kâse formuna sahip iki örnekte (Kat. No:12, 15) merkezdeki bezemeleri farklı olsa da yan yüzlerde görülen içleri spiral taramalarla dolgulu dama benzeri bezemeleri olan damla şekilli motiflerin çok yakın benzerlikleri dikkat çekmektedir. Aynı örneklerin dış yüzde ağız kenarlarındaki yarım daire şekilli bezemelerin de çok yakın benzerlikte olması bu seramiklerin aynı atölye üretimi olabilecekleri düşüncemizi desteklemektedir. Yine kendi içlerinde benzerlik gösteren dört adet aynı forma sahip

⁴ Gurgan buluntuları ve konu hakkında detaylı bilgi için bkz: Behrami, 1988, 143; Watson 1985, 42-43; Lane, 1950, 164-165; Fehervari 1973, 88.

kasede, merkezde yer alan çiçeğin yapraklarından kaynaklanan birbirlerine paralel olarak ağız kısmına doğru ilerleyen şeritler uygulanmıştır (Kat. No: 16, 20, 23, 24). Bu seramiklerin çizgilerindeki ve bezeme üsluplarındaki benzerlikler de aynı atölye üretimleri olduklarını düşündürmektedir. Form, astar, sır özelliklerinin yanında bezeme üsluplarındaki benzerlikleri ile aynı atölye ürünü olduğunu düşündüğümüz iki örnek de Erzincan Müzesi'nde yer alan seramiklerin kendi içlerinde benzerliklerini göstermesi açısından önemlidir (Kat. No:3-4).

Tanıttığımız seramikleri dönemsel özellikleri içerisinde değerlendirdiğimizde Anadolu'da Ortaçağ seramikleri içinde sınıflandırmanın doğru olacağı kanısındayız. Erzincan Müzesi'nde yer alan örneklerin Ahlat, Samsat, Sivas ve Korucutepe gibi alanlarda ortaya çıkarılan seramiklerle benzerlikleri görüldüğü için 12.-13. yüzyıl Anadolu üretimleri olduklarını düşünmekteyiz. Ortaçağ Anadolu'sunun siyasi, ticari ve kültürel yapısı da göz önüne alınarak düşünüldüğünde Anadolu'da Selçuklu Dönemi seramikleri ile yakından benzerliklerinin yanı sıra Hatay, Adana-Çukurova, Tarsus, Al-Mina, St. Symeon gibi alanlarda bulunan ve Port Symeon ve Haçlı seramiği olarak adlandırılan seramiklerle de benzerlikleri dikkati çekmektedir.

KATALOG

Katalog No: 1

Ölçüleri: Ağız Çapı: 23,8 cm, Kaide Çapı: 7,5 cm, Yükseklik: 6 cm

Orta sert dokulu, orta kum-taşçık katkılı gözenekli kiremit kırmızısı hamurlu, sgraffito teknikli tabak.

Katalog No: 2

Ölçüleri: Ağız Çapı: 25,3 cm, Kaide Çapı: 7,7 cm, Yükseklik: 6,5 cm

Sert dokulu, gözenekli, kırmızı hamurlu, sgraffito teknikli tabak.

Katalog No: 3

Ölçüleri: Ağız Çapı: 24,9 cm, Kaide Çapı: 8 cm, Yükseklik: 6 cm

Orta sert dokulu, kum-taşçık katkılı gözenekli kiremit kırmızısı hamurlu, sgraffito tabak.

Katalog No: 4

Ölçüleri: Ağız Çapı: 23,4 cm, Kaide Çapı: 5,7 cm, Yükseklik: 4,8 cm

Orta sert dokulu, orta katkılı pembemsi kırmızı hamurlu sgraffito tabak.

Katalog No: 5

Ölçüleri: Ağız Çapı: 28,2 cm, Kaide Çapı: 8,2 cm, Yükseklik: 6,2 cm

Orta sert dokulu, orta katkılı pembemsi kırmızı hamurlu sgraffito tabak.

Katalog No: 6

Ölçüleri: Ağız Çapı: 26 cm, Kaide Çapı: 7,8 cm, Yükseklik: 6,4cm

Sert dokulu, az gözenekli, kırmızı hamurlu sgraffito teknikli.

Katalog No: 7

Ölçüleri: Ağız Çapı: 26,7 cm, Kaide Çapı: 7,5 cm, Yükseklik: 7,9 cm

Orta sert dokulu, orta katkılı kiremit kırmızısı hamurlu sgraffito tabak.

Katalog No: 8

Ölçüleri: Ağız Çapı: 28,8 cm, Kaide Çapı: 8,4 cm, Yükseklik: 8,1 cm

Sert dokulu, orta kum-taşçık katkılı, kırmızı hamurlu sgraffito tabak..

Katalog No: 9

Ölçüleri: Ağız Çapı: 30 cm, Kaide Çapı: 9,2 cm, Yükseklik: 7,8 cm

Orta sert dokulu, orta katkılı pembemsi kırmızı hamurlu sgraffito tabak.

Katalog No: 10

Ölçüleri: Ağız Çapı: 28 cm, Kaide Çapı: 8,5 cm, Yükseklik: 6,8 cm

Orta sert dokulu, mika-kireç katkılı pembemsi kırmızı hamurlu sgraffito tabak örneği.

Katalog No: 11

Ölçüleri: Ağız Çapı: 26 cm, Kaide Çapı: 8,8 cm, Yükseklik: 5 cm

Orta sert dokulu, gözenekli, mika katkılı, kırmızı hamurlu, beyaz/krem astarlı, tek renk yeşil sırlı tabak.

Katalog No: 12

Ölçüleri: Ağız Çapı: 28 cm, Kaide Çapı: 9,8 cm, Yükseklik: 10,3 cm

Sert dokulu, mika katkılı pembemsi kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 13

Ölçüleri: Ağız Çapı: 25,5 cm, Kaide Çapı: 7 cm, Yükseklik: 12,5 cm

Orta sert dokulu, orta kum-taşçık katkılı kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 14

Ölçüleri: Ağız Çapı: 26 cm, Kaide Çapı: 9 cm, Yükseklik: 12,5 cm

Orta sert dokulu, mika katkılı pembemsi kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 15

Ölçüleri: Ağız Çapı: 28 cm, Kaide Çapı: 10 cm, Yükseklik: 11 cm

Orta sert dokulu, kum-taşçık katkılı kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 16

Ölçüleri: Ağız Çapı: 17,8 cm, Kaide Çapı: 6,9 cm, Yükseklik: 6,3 cm

Orta sert dokulu, mika katkılı kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 17

Ölçüleri: Ağız Çapı: 20,5 cm, Kaide Çapı: 6,5 cm, Yükseklik: 8,2 cm

Orta sert dokulu, orta katkılı, kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 18

Ölçüleri: Ağız Çapı: 18,5 cm, Kaide Çapı: 6,2 cm, Yükseklik: 8,3 cm

Orta sert dokulu, yoğun gözenekli, kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 19

Ölçüleri: Ağız Çapı: 24,3 cm, Kaide Çapı: 8,6 cm, Yükseklik: 9,3 cm

Sert dokulu, mika katkılı, kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 20

Ölçüleri: Ağız Çapı: 24,6 cm, Kaide Çapı: 8,7 cm, Yükseklik: 11 cm

Orta sert dokulu, gözenekli iri kum-taşçık katkılı kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 21

Ölçüleri: Ağız Çapı: 13,5 cm, Dip Çapı: 8,2 cm, Yükseklik: 7,5 cm

Sert dokulu, az gözenekli, mika katkılı, kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 22

Ölçüleri: Ağız Çapı: 12,2 cm, Dip Çapı: 5,3 cm, Yükseklik: 9,1 cm

Sert dokulu, gözenekli, kum-taşçık katkılı, kiremit kırmızısı hamurlu sgraffitto kâse..

Katalog No: 23

Ölçüleri: Ağız Çapı: 25,3 cm, Kaide Çapı: 8 cm, Yükseklik: 12 cm

Orta sert dokulu, gözenekli, kırmızı hamurlu Sgraffitto kâse.

Katalog No: 24

Ölçüleri: Ağız Çapı: 25,3 cm, Kaide Çapı: 8 cm, Yükseklik: 12 cm

Orta sert dokulu, gözenekli, kırmızı hamurlu sgraffitto kâse.

Katalog No: 25

Ölçüleri: Ağız Çapı: 22,8 cm, Kaide Çapı: 8 cm, Yükseklik: 9,2 cm

Orta sert dokulu, gözenekli, kırmızı hamurlu tek renk sırlı kâse.

Katalog No: 26

Ölçüleri: Ağız Çapı: 12,8 cm, Dip Çapı: 12,1 cm, Yükseklik:19,4 cm

Orta sert dokulu, gözenekli, iri kum-taşçık katkılı kırmızı hamurlu tek renk sırlı (Sır akıtma-Sıraltı Boyama) testi.

Katalog No: 27

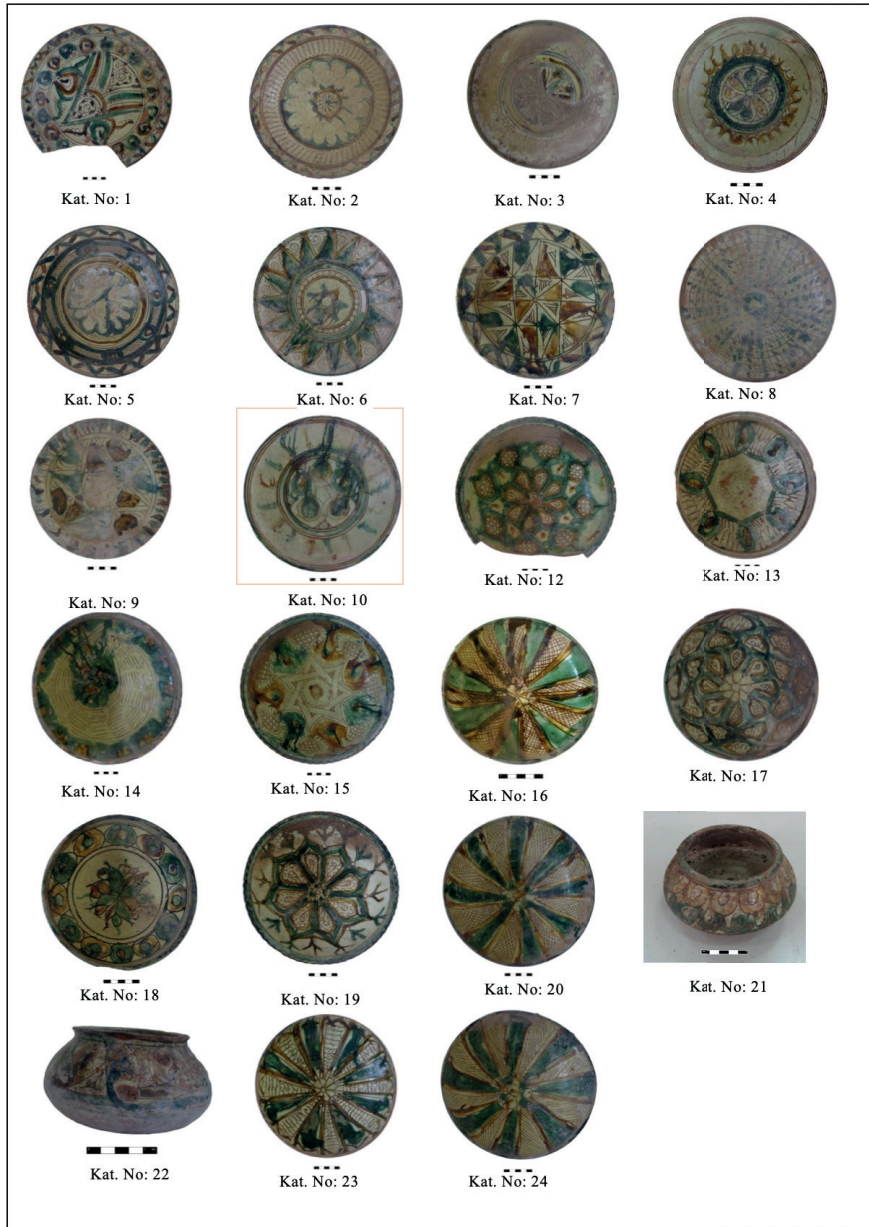
Ölçüleri: Ağız Çapı: 8,8 cm, Kaide Çapı: 7,7 cm, Yükseklik: 15,4 cm

Sert dokulu, gözenekli, kum-taşçık katkılı kırmızı hamurlu sgraffito testi/sürahi.

Katalog No: 28

Ölçüleri: Ağız Çapı: 4,6 cm, Kaide Çapı: 5,3 cm, Yükseklik: 13,4 cm

Sert dokulu, gözenekli, kum-taşçık katkılı kırmızı hamurlu tek renk sırlı sürahi.

Tablo.9. Erzincan Müzesinde Sergilenen Sgraffito Teknikli Tabak ve Kaseler

Tablo 10. Erzinan Müzesinde Sergilenen Tek renk sırlı ve Sgraffito Teknikli Kase ve Sürahiler

KAYNAKÇA

- Altun, A., Demirsar Arlı, V. B. "İznik Çini Fırınları Kazısı 2004 Yılı Çalışmaları", 27. Kazı Sonuçları Toplantısı, Cilt 2, T.C. Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2005.
- Arık, R. " Malazgirt ve Çevresi Yüzey Araştırması", Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi, Konya, 2016, 249-273.
- Arslan, B. Böhlendorf, "Zur Herkunft und Verbreitung der St. Symeonware", Archaologie Zwischen Asien und Europa, Verlag Marie Leidorf GmbH., 2001, Rahden/Wesf.
- Atıcı, H. Erzurum Müzesi'nde Bulunan Selçuklu Devri Seramik Kapları, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1998.
- Aytaç, G. Elazığ Arkeoloji Ve Etnografya Müzesindeki Artuklu-Selçuklu Seramikleri, E-Journal Of New World Sciences Academy, Volume: 5, No: 4, 2010.
- Bakır, G. "Klazomanai Kazısı 1981 Yılı Çalışma Raporu", IV. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1982, 63-69.
- Bakırer, Ö. "Korucutepe The Medeval Pottery and Baked Clay Objects", Final Reports of the Universities of Chicago (Los Angeles) and Amsterdam in the Keban Reservoir, Eastern Anatolia 1968-1970, V. 3, (Ed. Maurits V. van Loon), Amsterdam-New York, 1980.
- Bakırer, Ö. "The Excavations At Korucutepe Turkey 1968-1970, Preliminary Report", JNES, Vol. 33, No, 1, University of Chicago, 1970.
- Behrami, M. Gurgan Faiences (İslamic Art Reprint), 1988.
- Bilici, S. "Sırlı Seramik Sanatı", Anadolu Selçukluları ve Beylikler Dönemi Uygarlığı, (Ed. A.U. Peker-Z.K. Bilici), C.2, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2006, 513-523.
- Blackman M.J., Redford S. "Neutron Activation Analysis of Medeval Ceramics", Ancient Near Eastern Studies, Vol. XLII, 2005, 83-186.
- Blackman, M. J., Redford, S. "Neutron Activation Analysis of Medieval Ceramics from Kinet, Turkey, especially Port Saint Symeon Ware, Anes 42, 2005, 83-186.
- Bozer, R. "Eğirdir Hanı Kazı Çalışmalarının Ortaçağ Türk Sanatına Katkıları", XI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (17-19 Ekim 2007), İzmir, 2009, 65-75.

- Bulut, L. Samsat Ortaçağ Seramikleri (Lüster ve Sıraltılar), Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 2000.
- Bulut, L. "Samsat Ortaçağ Sgraffito ve Champeve Seramikleri", Prof. Dr. Şerare Yetkin Anısına Çini Yazıları, İstanbul 1996, 31-46.
- Bursalı, M. Eskişehir Karacahisar Kalesi Sgraffito Dekorlu Ortaçağ Seramikleri, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2007.
- Çeken, M., Hasankeyf (1991, 2001-2003 Yılı) Kazı Buluntusu Fırın Ve Atölyeleri İle Seramik Malzemeleri, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2005.
- Çeken, M. "Hasankeyf Kazısı Seramik Fırınları, Atölyeleri ve Seramikleri", Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı, Ed. Gönül Öney-Zehra Çobanlı, İstanbul, 2007, 245-263.
- Demirsar Arlı, V. B. "İznik Çini Fırınları Kazısı 2014 Yılı Çalışmaları", 37. Kazı Sonuçları Toplantısı, Cilt 2, Kültür Ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2016, 507-416.
- Doğer, L. "Byzantine Ceramics: Excavations at Smyrna Agora (1997-98 and 2002-03)", Byzas 7, Çanak, Akdeniz Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği, İstanbul, 2007, 97-123.
- Doğer, L. "İzmir Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Balık Figürlü Sgraffito Bizans Seramikleri", Arkeoloji ve Sanat Dergisi, S. 93, 1999, 38-42.
- Doğer, L.- Özdaş, H." Adrasan: Ceramic Finds from a Byzantine Shipwreck", Trade in Byzantium, İstanbul, 2016, 445-463.
- Erez, S., Marçelli, A. A. Tokat Seramikleri, Tokat Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 2013.
- Ersoy, B. "Osmanlı Öncesi Anadolu Kervan Yolları ve Üzerlerindeki Kervansaraylar", Kültür ve Sanat, S. 25, İstanbul, 1995, 22-26.
- Ersoy, A. Büyük İskender Sonrasında Antik Smyrna (İzmir), İzmir Büyükşehir Belediyesi Yayınları, İzmir, 2015.
- Flecker, M. "A Ninth-Century Arab Shipwreck in Indonesia The First Archaeological Evidence of Direct Trade with China", Shipwrecked Tang Treasures and Monsoon Winds, Singapore, 2011, 101-119.
- Gök-Gürhan, S. Akşehir Tas Medrese Müzesi'ndeki Türk Dönemi Seramikleri (2000-2001 Anıt Meydanda Yapılan Kurtarma Kazısı Seramikleri), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2007.
- Gök-Gürhan, S. "Beylikler Dönemi'ne Ait Sgraffito Teknikli Ve Tek Renk Sırlı Kaplar (Manisa Gülgün Hatun Hamamı Buluntuları)", Sanat Tarihi Dergisi, S. XVII/2, İzmir, 2008, 59-83.
- Gök-Gürhan, S. Bir Seramik Definesinin Öyküsü Saruhanoğlu Beyliği'nin Mirası Gülgün Hatun Hamamı Seramikleri, Manisa Belediyesi Kültür Yayınları, Manisa, 2011.
- Grube, E. J. İslamic Pottery of the Eighth to the Fifteenth Century in the Keir Collection, Faber and Faber Limited, London, 1976.
- Hayes J.W. "A Late Byzantine and Early Ottoman Assemblage From the Lower City in Troia", Studia Troica, 1995, 197-210.
- Japp, S. "Late Roman, Byzantine and Ottoman Potery from Alexandria Troas", Byzas 7, Çanak, Akdeniz Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği, Ege Yayınları, İstanbul, 2007, 55-72.
- Karaca, Ö. "Pirot Höyük 1982 Kazıları", V. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1983, 103-109.
- Karamağaralı, B., Yazar, T. "Anı Kazısı Buluntuları", Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı, (Ed. Gönül Öney-Zehra Çobanlı), İstanbul, 2007, 123-134.
- Karamağaralı, N. Ahlat Kazılarında Ortaya Çıkarılan Seramikler, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal

- Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1991.
- Karamağaralı, B. "Ahlat Seramik Ekolü", A. Ü. İlahiyat Fakültesi İslami İlimler Dergisi, V, Ankara 1982, s. 397.
- Karamağaralı, N. "Ahlat Sırlı Seramikleri", Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı, (Ed. Gönül Öney-Zehra Çobanlı), İstanbul, 2007.
- Koroğlu, G. " Glazed Pottery from Cyprus and the Hatay-Çukurova Region in the Yumuktepe Excavations", Byzas 7, Çanak, Akdeniz Çevresindeki Arkeolojik Kazılarda Ele Geçen Geç Antik ve Ortaçağ Seramiği ve Mimari Seramiği, Ege Yayınları, İstanbul, 2007.
- A. Lane, Book Review, *Ars Orientalis*, II, 1950, 164-165.
- Lightfoot, C. S. "Amorium Kazısı 1993", XVI. Kazı Sonuçları Toplantısı, C. II, Ankara, 1994, 131-151.
- Megaw, A. H.S. "Supplementary Excavations on a Castle Site at Paphos, Cyprus", 1970-1971", *DOP*, 26, 1972, 322-343.
- Özkul Fındık, N. "Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Örnekler", Ankara, V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler, 2001a, 419-436.
- Özkul Fındık, N. İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980-1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı, 2001b.
- Özkul Fındık, N. Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Örnekler, V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler, Ankara, 2001, 419-436.
- Öztan, A. "1991 Yılı Acemhöyük Kazıları", XIV. Kazı Sonuçları Toplantısı, C. I, Ankara, 1992, 281-301.
- Parman, E. "Kase/Bowl", *Kalanlar*, 12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye'de Bizans, İstanbul, 2009.
- Polat, T. (2016), "Milet işi Seramiklerde Form Tipolojisi Üzerine bir Deneme", *Sanat Tarihi Dergisi*, S.XXV, İzmir, 213-247
- Pulak, C. *Uluburun Gemisi 3000 Yıl Önce Dünya Ticareti*, (Ed; Ü.Yalçın, C. Pulak, R. Slotta), Bochum, 2006, 57-105.
- Pulak, C. "Uluburun (Kaş) Batığı 1992 Kampanyası", XV. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.I, Ankara, 1993, 375-399.
- Ševčenko, N. P. "Some Thirteenth-Century Pottery at Dumbarton Oaks", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 28., 1974, 353-360.
- Taylor, J. du Plat., Megaw, A.H.S. (1951), "Cypriot Medieval Glazed Pottery Notes For a Preliminary Classification", *Report Of The Department Of Antiquities Cyprus 1937-1939*, Nicosia.
- Tömöry, T. "Mediaeval Sgraffiato Ware from Anemurium in Cilicia", *Bulletin*, XLI 161, 1974, 29-40.
- Tuncer, O.C. *Anadolu Kervan Yolları, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları*, Ankara, 2007.
- Türe, S. *Ayasuluk Kalesi Doğu Kapısı Çevresindeki 2000-2002 Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Seramikler*, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne, 2014.
- Uysal, A. O. "Konya'daki İnşaat Hafriyatlarında Ele Geçen Sırsız Selçuklu Seramikleri", *Konya Kitabı X, Konya Ticaret Odası İpekyolu Dergisi*, Konya, 2007, 711-724.
- Uzunoğlu, E. "İmamoğlu Kazıları 1984 Yılı Çalışmaları", VII. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara, 1985, 181-201.
- Ünal, R.H. "Sevserek Hanı (Malatya-Pötürge) ve Yerhan (Erzincan-Refahiye) Hakkında Bir İnceleme", I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 1979, 952-968.
- Van Loon, M. "The Excavations at Korucutepe, Turkey, 1968-70: Preliminary Report. Part I: Architecture and General Finds", *Journal of Near Eastern Studies*, Vol. 32, No. 4, 1973, 357-423.
- Watson, O. *Persian Lustre Ware*, Faber and Faber, London 1985.